

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
VENNER, DOMINIQUE

Istorie și tradiție la europeni / Dominique Venner ;
trad. de Aurelia Ulici. - București : Orizonturi, 2017
ISBN 978-973-736-361-9

I. Ulici, Aurelia (trad.)

008

Corector: *Emilia Leancă*
Tehnoredactor: *Puiu Enache*
Coperta: *Puiu Enache*

© 2011, Groupe Artège Éditions du Rocher 28, rue Comte
Félix Gastaldi BP 521 - 98015 Monaco www.editionsdurocher.fr

HISTOIRE ET TRADITION DES EUROPÉENS

Editura ORIZONTURI – București
B-dul Libertății nr. 4, bl. 117, et. 7, ap. 20
telefon: 021.317.76.79, 0744.531.333
e-mail: orizonturi@editura-orizonturi.ro

DOMINIQUE VENNER

ISTORIE ȘI TRADIȚIE LA EUROPENI

Traducere: Aurelia Ulici

Editura ORIZONTURI

CUPRINS

1. La frontierele regatului și ale timpului	5
2. De la nihilism la tradiție.....	11
3. O istorie înainte de istorie	56
4. Poemele fondatoare	82
5. A fi sau a nu fi	108
6. Posteritatea lui Homer	122
7. Moșteniri romane	151
8. Imaginar arthurian și cavalerism	196
9. Regalitate feminină și <i>amour courtois</i>	226
10. Nihilism și distrugerea naturii	270
11. Metafizica istoriei	293
12. De la eternitate la prezent	329

1

La frontierele regatului și ale timpului

Am început să scriu această carte în primele zile ale unui nou mileniu. Ea s-a născut dintr-o suferință depășită, dintr-o foarte veche meditație și din voință. Nu din slăbiciunea, ci din fermitatea spiritului și a hotărârii inimii pe care le va zămisi viitorul nostru.

În fața sfidărilor epocii, a fi istoric, mai ales un istoric martor al timpului său, înseamnă a avea instrumente necesare, dar, de asemenea, impune și responsabilități. În primul rând, responsabilitatea de a nu tăcea.

Pentru prima dată în istoria lor multimilenară, popoarele europene nu mai sunt stăpâne pe propriul lor spațiu, nici spiritual, nici politic, nici etnic. Filosoful spaniol Ortega y Gasset a prevăzut această catastrofă încă din prima zi de după Primul Război Mondial. Considerând că lumea nu putea scăpa de pericolul de a fi „comandată” de o putere dominantă, a pus întrebarea: „Cine conduce astăzi?”. Răspunsul implicit era că europenii nu mai conduceau și că alții aveau să conducă pentru ei și la ei acasă.

Autorul *Revoltei maselor* prevedea că această răsturnare va provoca o prăbușire morală fără precedent. Atâta vreme cât „conduceau”, europenii puteau beneficia de o

conștiință de sine puternic asumată, calitate și apărare în fața minorităților nesupuse. Le era de ajuns să existe. Dar iată că această conducere a dispărut. Europeanii nu mai „comandă”, chiar acasă la ei, mai ales acasă la ei. Pe deasupra, sunt și victime ale spiralei incontroleabile a dominării tehnice și a logicii pur economice pe care au creat-o.

Fără să fi știut și fără să fi dorit, am intrat într-un nou sistem. Sistemul nihilismului și al haosului. Este clar că trăim astăzi o istorie inedită.

Răspunsurile sunt așteptate de la știință. Dar ea este mută. Nu are putere nici să se gândească pe sine. Politica nu are mai multe de spus. Gândirea ei este uscată. Omul modern, omul tehnicii, obsedat de eficiența sa, de obiectivele care trebuie atinse, nu are ca univers mental decât ceea ce este subordonat acestei eficacități. Frumusețea, înțelepciunea, poezia sunt subordonate, dacă nu chiar minimalizate. Tirania eficienței devine de nesuportat, printr-o nouă barbarie care nu are sănătatea barbarilor: orașul care nu mai este oraș, dominația banului, secătuirea naturii și manipularea a ceea ce este viu. Prin forța calculului, omul descoperă incalculabilul. Heidegger a prevăzut-o. Însumăm, dar o facem inconștient.

În fața amenințărilor „faustiene”, printr-o mișcare instinctivă de supraviețuire, toate popoarele se întorc la identitatea lor. Islamismul, iudaismul, hinduismul, confucianismul, africanismul manifestă această tendință. Loviți în suflet prin uitarea de sine și prin culpabilizare, numai europenii n-o fac. Și totuși!

Pentru ca europenitatea să fie o realitate, ea trebuie să se manifeste deja la nivelul primar al senzațiilor. Doar în contact cu schimbarea se percepe identitatea.

Dar europenitatea este atestată atât de istorie, cât și de caracterul transnațional al marilor fapte culturale. De

la arta rupestră specifică întregii Europe încă de acum 30 000 de ani, de la pietrele ridicate și marile poeme fondatoare – cele ale elenilor, ale germanilor sau ale celților – nu există nici măcar o singură creație colectivă care, trăită fiind de unul dintre popoarele fostului spațiu carolingian, să nu fi fost trăită la fel de toți ceilalți. Orice mare mișcare născută într-una din țările Europei și-a găsit imediat echivalentul la popoarele înrudite și nicăieri altundeva. Prin aceasta se măsoară o comunitate de cultură și de tradiție care nu poate fi dezmințită de conflictele interetnice. Poemele epice, cavalerismul, *l'amour courtois*¹, libertățile feudale, cruciadele, apariția orașelor, revoluția gotică, Renașterea, Reforma și opusul ei, expansiunea în afara granițelor, nașterea statelor naționale, barocul profan și religios, polifonia muzicală, Luminile, Romantismul, universul faustian al tehnicii sau deșteptarea naționalităților... În ciuda unei istorii adesea diferite, slavii din Rusia și balcanicii participă și ei la această europenitate. Da, toate aceste mari fapte de cultură sunt comune europenilor și numai lor, jalonând urzeala țesăturii unei civilizații astăzi distruse.

Ce este tradiția noastră? Europeanii poartă în ei principiile regenerării și ale renașterii? Este posibil să rămâi tu însuși în pofida confuziei înconjurătoare? Acestea sunt întrebările care animă cartea de față.

Orientarea răspunsurilor s-a făcut după o adâncă reflecție, venită din meditația asupra unei lungi perioade din istoria noastră. Starea de haos nu este numai rezultatul unei înlănțuiri de întâmplări, de amenințări ostile și de catastrofe istorice. Ea este o consecință a derutei spirituale, a nihilismului absolut, altfel spus – a uitării tradiției noastre.

¹ În literatura medievală, reprezentare foarte codificată a dragostei care pune accent pe legătura de vasalitate care îl unește pe cavaler de doamna pe care o servește (n. red.).

Ca toate popoarele unite printr-o aceeași cultură, europenii sunt depozitarii unei foarte vechi tradiții, dar ei n-o știu. Perceperea tradiției le-a fost întotdeauna refuzată. În afara poemelor homerice, nu au o scriere sfântă, cu toată materia în sine oferită de legendele lor, de literatura lor epică și de filosofia antică. Europeanii sunt și victimele marilor fracturi istorice care au produs o ablațiune în memoria și în viziunea lor asupra lumii. Simone Weil a perceput-o și a scris cu puțin înainte de moarte, în 1943: „Europa a fost dezrădăcinată, desprinsă de această antichitate în care toate elementele civilizației noastre își au originea”. Victime ale propriei aculturații, europenii merg să caute aiurea și în negarea propriei ființe remedii iluzorii pentru răul lor.

Oricare popor mare are o istorie sacră care își revelează valorile proprii, acelea care dau un sens vieții fiecăruia dintre ai săi. Dar europenii au fost lipsiți de această istorie. Ea n-a fost niciodată arătată și nici percepută pentru ceea ce este, un flux continuu, ca și cum o singură ființă, purtătoare ale acelorași semnificații, ar fi traversat timpul, de la *Iliada* la *Furtuni de oțel*, de la *Odele* lui Sapho la *Sonetele* lui Louise Labé. Este adevărat că o anume idee despre femeie și despre iubire, precum și figura cavalerului, i-a deosebit întotdeauna de alții pe europeni.

În fața a ceea ce le impune destinul, europenii nu au altă opțiune decât aceea de a rupe cu fatalitatea și de a reveni la sursele lor primordiale. Urmând exemplul lui Percival, care a plecat în căutarea Graalului, au nevoie să-și redescopere tradiția în noianul de simboluri pentru a căuta etaloanele unei vieți pe care pot să o facă altfel.

Acesta este sensul cărții noastre, înțeles ca o metafizică a istoriei, o recăutare a valorilor pe care le

revelă². Vom descoperi aici povestea originii noastre și cronicile noastre necunoscute. Vom porni în căutarea surselor noastre autentice, cele care au purtat din secol în secol ecoul viu al permanențelor lor sub măști schimbătoare.

Forma adoptată de această lucrare ar putea să deruteze pe lectorii eseurilor filosofice. Ea se adresează și acestora, dar nu numai lor. Este unul dintre motivele pentru care modalitatea de exprimare se întinde, în cunoștință de cauză, de la formulări conceptuale la jargonul științelor umane. Vizează claritatea enunțurilor, dar și plăcerea lecturii. Anecdota este adesea prezentă, ca ilustrare vie și ca sugestie poetică. Dar ceea ce este plăcut nu este obligatoriu și ușor. Sub aparența unei povestiri literare se operează o adevărată muncă de gândire. Intenționat, această carte refuză să fie un expozeu teoretic. Dacă conceptele sunt instrumente utile, ele sunt foarte adesea limitative, ascund realitatea, îi interzic să se desfășoare. Se va putea găsi, deci, în această carte o meditație revelatoare de sensuri, dar fără apăsarea unui lexic specializat și fără inflație de note. Această meditație este combinată cu un demers istoric. Ea explorează semnificația miturilor și a literaturii noastre. Recitirea lui Homer anunță metoda acestei întoarceri la surse, fiind vorba de decriptarea lui Platon sau Epictet, a celui *amour courtois* sau a timpurilor feudale, a moștenirii romane sau a imaginarului arthurian.

Trebuie spus încă o dată că această lucrare a fost concepută, construită și scrisă după un plan care nu este linear, ci într-o spirală logică. Această alegere voită urmărește să pună la locul ei tentația imaginativă. Scopul

² Fiecare dintre capitolele acestei lucrări dezvoltă o temă specifică și poate fi citit separat. Capitolul al doilea reprezintă liantul dintre ele.

său este de a favoriza libera gândire a cititorului printr-o efervescentă creație.

A face o operă vie din ceea ce este literă moartă, a înțelege ceea ce este, a descoperi cum se trăiește și se acționează conform tradiției noastre, acesta a fost țelul nostru.

Lumea noastră nu va fi salvată de savanți orbi sau de erudiți blazați, ci de poeți și de luptători, de cei care au făurit „săbia magică” despre care vorbea Ernst Jünger, sabia spirituală care face să pălească monștrii și tiranii. Lumea noastră va fi salvată de cei care veghează la frontierele regatului și ale timpului.

2

De la nihilism la tradiție

Fiecare popor are o tradiție, un regat interior, un murmur al timpurilor vechi și al viitorului. Tradiția este cea care persistă și traversează timpurile, cea care rămâne neschimbată și care poate renaște întotdeauna, în ciuda contururilor schimbătoare, a semnelor de reflux și de declin.

Răspuns firesc la nihilism, tradiția nu revendică întoarcerea la trecutul mort. Ea nu pledează pentru furca de tors sau pentru calești. Nu postulează o teorie politică sau socială. Ea este doar cea care dă un sens vieții și o orientează. Poartă în sine conștiința superiorului și a inferiorului, a spiritualului și a materialului.

Tradiția perenă a unui popor nu se confundă cu *tradițiile*, chiar dacă obiceiurile poartă uneori o parte din autentică tradiție. Aceasta este expresia cea mai înaltă și cvasi-„divină” a unei mari comunități pământești și istorice. Ea este eternul său „a fi”. Tradiția oferă principiile, adevărurile permanente, capabile să traverseze schimbările survenite de-a lungul timpului.

Tradiția se scufundă în istorie, dar rămâne deasupra acesteia. Ea nu este anterioară prin cronologie. Primordialul nu este primitiv. El se câștigă prin durată.

Tradiția este un strat profund, o așezare spirituală, un dar al zeilor. Nu în mai mare măsură decât limbajul, tradiția nu este o creație voluntară.

Fără s-o știm, ea continuă să trăiască în noi. Ca un laitmotiv muzical, reprezintă tema conducătoare. Este fondatoare. Este tot ce poate fi mai vechi și mai apropiat. Este reprezentarea atitudinii, într-o manieră unică, a ființei bărbatului și a femeii în fața vieții, a morții, a iubirii, a istoriei, a destinului. Tradiția poartă principiile care transcend viața, gândurile, actele.

Esența nihilismului

Dominația universală a nihilismului face ca un european conștient de tradiția lui – un tradiționalist, deci – să regăsească punctele de acord și complicitate cu chinezii, hindușii, africanii, care gândesc și trăiesc tot conform tradiției lor specifice. În ciuda a tot ce-i diferențiază, ei au în comun faptul de a nu crede în iluziile Progresului.

Dacă tradiția face casă bună cu progresele specifice, ia în derâdere religia progresului și credința într-o ameliorare constantă a umanității prin rațiune, știință și „dezvoltare”. Și aici se întâlnește cu tendințele cele mai moderne. S-a constatat, de pildă, că, deși siucșii și cheyenii de altădată nu au inventat drumul de fier, aveau în schimb o înțelepciune care îi învăța să nu distrugă natura și să nu masacreze bizonii¹. De aici se poate

¹ Bizonul constituia bogăția care hrănea indigenii din marile câmpii. Vânarea lui, limitată la necesar, avea un caracter religios. Distrugerea sistematică a bizonilor va începe spre mijlocul secolului al XIX-lea, mai întâi pentru a hrăni echipele de constructorii ai drumurilor de fier care pătrundeau spre Vest. Masacrul a fost apoi sistematizat cu scopul de „a regla iritanta problemă indiană”, după spusele generalului Sheridan și ale viitorului președinte Garfield. A ucide bizonii însemna a ucide indienii. Însemna, în aceeași măsură, a ucide pentru a doua oară

conchide că înțelepciunea se plasează mai sus în ordine transcendenței decât drumul de fier. Ceea ce ne determină să afirmăm din nou că spiritualitatea legată de înțelepciune – alte cuvinte pentru a desemna noțiunea de tradiție – trebuie să inspire alegerile în viață, să fie preferate logicii materialiste și provizorii a drumului de fier.

Dacă o asemenea gândire pare demnă de a fi luată în serios, este datorită faptului că pune în lumină funcția tradiției, rolul ei generator care este acela de a da sens. Politica, știința, creația artistică și chiar religia nu conțin în sine finalitate. În sânul fiecărei culturi, atâta vreme cât domnește armonia, aceste categorii își capătă sensul prin raportarea la finalitatea superioară a tradiției.

Contrarul tradiției nu îl reprezintă „modernitatea”, noțiune confuză și limitată, ci nihilismul. Nietzsche îl definea ca pe o consecință a morții lui Dumnezeu, ceea ce era restrictiv. Ar fi mult mai exact să vorbim de dispariția sacralului din natură, viață, dragoste, muncă, acțiune. Altfel spus, dispariția sensului care ierarhizează valorile vieții, plasând ceea ce este superior deasupra a ce este inferior.

În luna iulie 1914, cu puțin înainte de izbucnirea războiului între Austro-Ungaria și Serbia, împăratul Franz-Josef a făcut un gest care dă de gândit. Hazardul a vrut ca criza să-l afle pe comandantul-șef al armatei sârbe, generalul Putnic, într-unul dintre orașele dublei monarhii.

Înțelepciunea antică a europenilor, la care șeful indienilor Seattle a făcut apel în 1855, în adresa lui inutilă către președintele Statelor Unite. „Fiecare bucată din acest pământ este sfântă pentru poporul meu, fiecare ac de brad, fiecare plajă de nisip, fiecare val de ceață din pădurile întunecoase, fiecare lumină, fiecare zumzăit de insectă este sacru în gândurile și experiențele poporului meu. Seva care urcă în arbori păstrează memoria pieilor-roșii... Morții noștri nu uită niciodată acest pământ miraculos, pentru că el este ca o mamă pentru pieile-roșii...”

În ajunul unui conflict cu Serbia, se oferea ocazia unei capturi capabile să dezorganizeze dispozitivul dușman. Astfel, când generalul Putnic a fost rechemat de guvernul său, autoritățile austro-ungare îl arestaseră deja. Dar la intervenția personală a împăratului, generalisimul sârb a fost eliberat și condus până la frontiera țării lui cu onorurile datorate rangului său.

Franz-Josef a considerat că generalul avea o valoare superioară utilității. Păstrarea spiritului cavaleresc, a însuși spiritului Europei, era prioritară. În alegerea sa, a supus inferiorul superiorului. Nu s-a lăsat dominat de spiritul de nihilism.

Dorind să exprime ce înțelegea el prin nihilism, Dostoievski va imagina în *Crimă și pedeapsă* personajul Raskolnikov. Acesta se vrea un fel de supraom nietzschcean. El consideră că oamenii de excepție au toate drepturile, chiar și pe cel al crimei. „Dacă într-o zi, spune el, Napoleon n-ar fi avut curajul să mitralieze o gloată dezarmată, nimeni nu i-ar fi acordat atenție și ar fi rămas un necunoscut.” Măreția napoleoniană începe, deci, printr-o crimă care justifică o ambiție nemăsurată. Dorința de a-și subordona totul și de a-și considera ego-ul valoarea supremă reprezintă, de fapt, o manifestare a nihilismului, fără a-i dezvălui totuși esența.

Junger a sugerat că, pentru a reprezenta nihilismul, trebuie să ne gândim mai puțin la cei care pun bombe și la tinerii activiști cititori ai lui Nietzsche decât la înalții funcționari încremențiți, la savanți sau la finanțiști în exercițiul funcțiunii. În fapt, nihilismul nu este altceva decât universul mental pretins de starea lor, cea a raționalității și a eficacității considerate ca valori supreme. În cele mai bune cazuri, nihilismul se manifestă prin voință de putere și, mai adesea, prin cea mai sordidă trivialitate. În lumea nihilismului, totul este supus utilitarului și dorinței,

altfel spus, la ceea ce este, calitativ, inferior. Lumea nihilismului este cea pe care noi înșine am fabricat-o. Este lumea materialismului aplicat, natura transformată în ladă de gunoi, iubirea travestită în consumabilă sexuală, misterele personalității explicate prin libodou și cele ale societății elucidate prin lupta de clasă, educația înghițită de fabrici de specialiști, înflorirea morbidă a informației substituită cunoașterii, politica retrogradată la auxiliar al economiei, fericirea redusă la ideea pe care o dă turismul de masă și, când lucrurile iau o întorsătură proastă, alunecare fără frâne spre violență. Această trecere este, totuși, presărată de numeroase insule ferite – printre care, bineînțeles, ale înalților funcționari, savanților și finanțiștilor, dovedind perpetua aptitudine a tradiției de a renaște.

Geneza nihilismului

Anticii credeau că părții „animale” a omului i se adaugă o parte „divină”, care îl face să fie deosebit și care o conduce pe prima. În *Timaios* (§70-71), Platon identifică trei părți ale sufletului și ale corpului, analoage celor trei clase din a sa *Republica*. Astfel, el este fidel tradiției indo-europene de echilibru ierarhic între cele trei funcții fundamentale care reglează cosmosul. Prima funcție se întrupează în partea divină, plasată în cap, acropolă a cunoașterii și a spiritualității. Este superioară celorlalte părți. A doua este localizată în inimă și se raportează la acțiune și la curajul războinic. Ea se asociază primei părți pentru a menține sub stăpânire a treia funcție, localizată în pânțe, locul poftelor și al dorințelor. Platon a descris-o prin imaginea unui animal sălbatic înlănțuit de ieslea sa.